

gantur cura et officio, et deserere non possunt, dicant : « Optabam dissolvi, et esse cum Christo, multo enim » magis optimum ; manere in carne necessarium propter » vos¹. » Columba religata affectu, non cupiditate, volare non poterat propter implendum officium, non propter parvum meritum. Tamen desiderium in corde necesse est ut sit : nec patitur hoc desiderium, nisi qui cœperit ambulare angustam illam viam² ; ut noverit quia non desunt Ecclesiæ persecutiones, etiam in hoc tempore quando tranquillitas videtur Ecclesiæ ab his quidem persecutionibus, quas Martyres nostri passi sunt. Non autem desunt persecutiones, quia verum est illud : « Omnes qui volunt » pie vivere in Christo, persecutionem patientur³. » Non pateris persecutionem : non vis pie vivere in Christo. Vis probare verum esse quod dictum est ? Incipe pie vivere in Christo. Quid est, pie vivere in Christo ? Ut pertineat ad viscera tua, quod ait Apostolus : « Quis infirmatur, et ego » non infirmor ? quis scandalizatur, et ego non uror⁴ ? » Aliorum infirmitates, aliorum scandala, persecutiones illi fuerunt. Numquid ergo desunt hoc tempore ? Plures abundant illis qui eas curant. Et plerumque de longinquo videtur homo, et dicitur : Bene est illi. Et ille qui dicit, aut sua gustat, et aliena non potest ; aut apud se quod gustet non habet, et alteri gustanti, imo devoranti non compatitur. Incipiat ergo pie vivere in Christo, et probet quod dicitur : incipit desiderare pennas, elongare, fugere, et manere in deserto.

IX. Unde enim putatis, fratres, servis Dei impleta esse deserta ? Si bene illis esset inter homines, recederent ab hominibus ? Et tamen quid faciunt et ipsi ? Ecce elongant fugientes, manent in deserto : sed numquid singillatim ?

¹ Philip. 1, 23, 24. — ² Matth. VII, 14. — ³ 2 Tim. III, 12. — ⁴ 1 Cor. XI, 29.

Tenet eos charitas, ut cum multis maneant : et de ipsis multis existunt qui exerceant ? Quia in omni congregatione multitudinis necesse est ut inveniantur mali. Deus enim qui novit exercendos nos, miscet nobis et non perseveraturos, aut certe ita simulatos, ut nec inchoaverint in quo perseverare deberent. Novit enim necessarium esse nobis ut feramus malos, et proficiat quod boni sumus ; diligamus inimicos, corripiamus, castigemus, excommunicemus, cum dilectione a nobis etiam separemus. Videte enim quid dicat Apostolus : « Si quis autem non obaudit » verbo nostro per epistolam, hunc notate, et nolite commisceri cum eo. » Sed ne subreperet tibi ex hoc iracundia, et turbaret oculum tuum : « Non, inquit, ut inimicum » eum existimetis, sed corripite ut fratrem, ut erubescat¹. » A quo indixit separationem, non præcidit dilectionem. Vivit ille oculus, vivit vita tua. Etenim amissa dilectio, mors tua. Hanc ille amittere timuit qui dixit : « Metus » mortis cecidit super me. » Itaque ne amittam dilectionis vitam : « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, » et requiescam ? » Quo iturus es ? quo volaturus ? ubi requieturus ? « Ecce elongavi fugiens, et mansi in deserto². » In quo deserto ? Ubicumque fueris, congregabunt se cæteri, desertum tecum petent, affectabunt vitam tuam, tu repellere non potes societatem fratrum : miscentur tibi etiam mali ; adhuc tibi exercitatio debetur : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in deserto. » In quo deserto ? Si forte in conscientia, quo nullus hominum intrat, ubi nemo tecum est, ubi tu et Deus es. Nam si in deserto, in aliquo loco, quid facies de congregantibus se ? Non enim a genere humano separatus esse poteris, quandiu in hominibus vivis. Attende potius consolatorem illum Dominum et regem, imperatorem et creatorem nostrum, crea-

¹ 2 Thess. III, 14. — ² Psal. LIV, 8.

tum etiam inter nos : attende quia duodecim suis miscuit unum quem pateretur.

X. Dicit : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in deserto. » Forte iste, ut dixi, fugerit ad conscientiam suam, ibi aliquantum desertum invenerit ubi requiesceret. Sed illa dilectio conturbat eum : solus erat in conscientia, sed non solus in charitate : intus consolabatur conscientia, sed forinsecus tribulationes non relinquebant. Itaque in se quietus, ex aliis pendens, cum conturbaretur adhuc, quid ait? « Expectabam eum qui me salvum faceret a pusillanimitate et tempestate¹. » Mare est, tempestas est : nihil tibi restat nisi exclamare : « Domine, pereo². » Porrigat manum ille qui fluctus calcat intrepidus, sublevet trepidationem tuam, firmet in se securitatem tuam, alloquatur te intus, et dicat tibi : Me attende, quid pertulerim : fratrem malum forte pateris, aut inimicum forinsecus pateris ; quos non passus sum? Fremebant forinsecus Judæi, intrinsecus Discipulus tradebat. Sævitet ergo tempestas, sed ille salvos facit a pusillanimitate et tempestate. Forte navis tua ideo turbatur, quia ille in te dormit. Sæviebat mare, turbabatur navicula in qua Discipuli navigabant ; Christus autem dormiebat : tandem aliquando visum est illis, quia inter illos dormiebat ventorum imperator et creator ; accesserunt et excitaverunt Christum : « Impe-
» ravit ventis, et facta est tranquillitas magna³. » Merito ergo forte turbatur cor tuum, quia excidit tibi in quem credideris : intolerabiliter pateris, quia non venit tibi in mentem quid pro te pertulerit Christus. Si in mentem non tibi venit Christus, dormit : excita Christam, recale fidem. Tunc enim in te dormit Christus, si oblitus es passiones Christi ; tunc in te vigilat Christus, si meministi passionum Christi. Cum autem pleno corde intuitus fueris quid ille

¹ Psal. LIV, 9. — ² Matth. xv, 30. — ³ Id. VIII, 23-26.

fuerit passus, nonne æquo animo et tu tolerabis? et fortasse gaudens, quia inventus es in aliqua similitudine passionum regis tui. Cum ergo ista cogitans consolari et gaudere cœperis, ille surrexit, ille ventis imperavit : ideo facta est tranquillitas. « Expectabam eum qui me salvum » faceret a pusillanimitate et tempestate. »

XI. « Submerge, Domine, et divide linguas eorum¹. » Attendit tribulantes se et adumbrantes se, et optavit hoc, non de ira, fratres. Qui se male extulerunt, expedit eis ut submergantur : qui male conspiraverunt, expedit eis ut linguæ eorum dividantur : ad bonum consentiant, et concordent linguæ illorum. « Si autem in idipsum adver- » sum me susurrabant, ait, omnes inimici mei² : » perdant idipsum in malo, dividantur linguæ eorum, non sibi consentiant. « Submerge, Domine, et divide linguas eo- » rum. Submerge, » quare? Quia se extulerunt. « Divide, » quare? Quia in malum conspiraverunt. Turrem illam recordare superbiorum factam post diluvium : quid dixerunt superbi? Ne pereamus diluvio, faciamus altam turrem³. Superbia se munitos esse arbitrabantur, extruxerunt altam turrem ; et Dominus divisit linguas ipsorum. Tunc se cœperunt non intelligere : hinc facta est origo linguarum multarum. Antea enim una lingua erat : sed una lingua concordibus proderat, una lingua humilibus proderat : at ubi illa collectio in conspiracyonem superbiæ præcipitata est, pepercit illis Deus ut divideret linguas, ne se intelligendo perniciosam facerent unitatem. Per superbos homines divisæ sunt linguæ ; per humiles Apostolos congregatæ sunt linguæ : Spiritus superbiæ dispersit linguas, Spiritus sanctus congregavit linguas. Quando enim Spiritus sanctus venit super Discipulos, omnium linguis locuti sunt, ab omnibus intellecti sunt⁴ : linguæ dispersæ, in

¹ Psal. LIV, 10. — ² Id. XL, 8. — ³ Gen. xi, 4. — ⁴ Act. II, 4.

unum congregatæ sunt. Ergo si adhuc sæviunt et gentiles sunt, expedit eis divisas habere linguas. Volunt unam linguam, veniant ad Ecclesiam: quia et in diversitate linguarum carnis, una est lingua in fide cordis. « Submerge, » Domine, et divide linguas eorum. »

XII. « Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem » in civitate¹. » Merito iste desertum quærebat, quoniam vidit iniquitatem et contradictionem in civitate. Est quædam civitas turbulenta: ipsa erat quæ turrem ædificaverat; ipsa confusa est, et appellata Babylonia, ipsa per innumerabiles gentes dispersa²: inde congregatur Ecclesia in desertum bonæ conscientiæ. Vidit enim contradictionem in civitate. Christus venit. Quis Christus? Contradicis. Filius Dei. Et habet filium Deus? Contradicis. Natus est de Virgine, passus, resurrexit. Et unde hoc fieri potest? Contradicis. Attende saltem gloriam crucis ipsius. Jam in fronte regum crux illa fixa est, cui inimici insultaverunt. Effectus probavit virtutem: domuit orbem, non ferro, sed ligno. Lignum crucis contumeliis dignum visum est inimicis, et ante ipsum lignum stantes caput agitabant, et dicebant: « Si Filius Dei est, descendat de cruce³. » Extendebat ille manus suas ad populum non credentem et contradicentem. Si enim justus est, qui ex fide vivit⁴, iniquus est qui non habet fidem. Quod ergo hic ait: « Iniquitatem: » perfidiam intelligo. Videbat ergo Dominus in civitate iniquitatem et contradictionem, et extendebat manus suas ad populum non credentem et contradicentem: et tamen et ipsos expectans dicebat: « Pater. » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt⁵. » Adhuc sane reliquiæ sæviunt illius civitatis, adhuc contradicunt. De frontibus omnium modo extendit manus ad reliquias non

¹ Psal. LIV, 10. — ² Gen. XI, 9. — ³ Matth. XXVII, 40. — ⁴ Rom. I, 17. — ⁵ Luc. XXIII, 34.

credentes et contradicentes. « Quoniam vidi iniquitatem » et contradictionem in civitate. »

XIII. « Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus » iniquitas et labor¹. Super muros ejus, » super munita ejus, tenens quasi capita ejus, nobiles ejus. Ille nobilis, si Christianus esset, nemo remaneret paganus. Plerumque dicunt homines: Nemo remaneret paganus, si ille esset Christianus. Plerumque dicunt homines: Et ille si fieret Christianus, quis remaneret paganus? Quod ergo nondum fiunt Christiani, quasi muri sunt civitatis illius non credentis et contradicentis. Quandiu isti muri stabunt? Non semper stabunt. Circuit arca muros Jericho: veniet tempus septimo arcæ circuitu, ut omnes muri civitatis non credentis et contradicentis cadant². Donec fiat, turbatur iste in exercitatione sua; et perferens reliquias contradicentium, optat pennas avolationis, optat requiem deserti. Imo duret inter contradicentes, perferat minas, bibat opprobria, expectet qui eum salvum faciat a pusillanimitate et tempestate: intueatur caput exemplum vitæ suæ, tranquilletur in spe, etsi turbatur in re. « Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, et labor in medio ejus et injustitia³. » Et ideo labor ibi, quia iniquitas ibi: quia injustitia ibi, ideo et labor ibi. Sed audiant extendentem manus: « Venite ad me omnes » qui laboratis⁴. » Vos clamatis, vos contradicitis, vos conviciamini: ille e contra: « Venite ad me omnes qui » laboratis » in superbia vestra, et requiescetes in humilitate mea. « Discite a me, inquit, quia mitis sum et humilis » corde, et invenietis requiem animabus vestris⁵. » Unde enim illi laborant, nisi quia non sunt mites et humiles

¹ Psal. LIV, 11. — ² Josuë VI, 5. — ³ Psal. LIV, 12. — ⁴ Matth. XI, 28. — ⁵ Ibid. 29.

corde? Deus humilis factus est, erubescat homo esse superbus.

XIV. « Non defecit de plateis ejus usura et dolus¹. » Usura et dolus non absconduntur saltem quia mala sunt, sed publice sæviunt. Etenim qui in domo aliquid mali facit, vel de malo suo erubescit: « In plateis ejus usura et dolus. » Fœnus et professionem habet, fœnus et ars vocatur; corpus dicitur, corpus quasi necessarium civitati, et de professione sua vectigal impendit: usque adeo in platea est quod saltem abscondendum erat. Est et alia usura pejor, quando non dimittis quod tibi debetur; et turbatur oculus in illo versu orationis: « Dimitte nobis debita nostra. » Quid enim ibi facturus es, quando oraturus es et ad ipsum versum venturus? Verbum contumeliosum audisti: vis exigere damnationis supplicium. Vel tantum exige, quantum dedisti, fœenerator injuriarum. Pugno percussus es, interfectionem quæris. Usura mala. Qua iturus es in orationem? Si reliqueris orationem, qua circumiturus es ad Dominum? Ecce dices: « Pater noster, qui es in cœlis; sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra. » Dices: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. » Venies ad, « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris². » Vel in civitate illa mala abundant usuræ istæ, non intrent parietes istos ubi pectus tunditur. Quid facies? quia ibi tu et ille versus in medio estis? Preces tibi composuit cœlestis jurisperitus³: qui noverat quid ibi ageretur, ait tibi: Aliter non impetrabis. « Amen enim » dico vobis, quia si dimiseritis peccata hominibus, dimittentur vobis; si autem non dimiseritis peccata hominibus, neque Pater vester dimittet vobis⁴. » Quis hoc

¹ Psal. LIV, 12. — ² Matth. VI, 9-12. — ³ Vide Trac. VII, in Evang. Joan. n. 11. — ⁴ Matth. VI, 14, 15.

dicit? Qui scit quid ibi agatur, quod tu astans petis. Vide quod voluit esse ipse advocatus tuus: ipse jurisperitus tuus, ipse assessor Patris, ipse judex tuus dixit: Aliter non accipies. Quid facturus es? Non accepturus, si non dicturus; non accepturus, si falsum dicturus. Ergo aut facturus et dicturus, aut quod petis non promeriturus: quia qui hoc non faciunt, in usuris illis sunt malis. Sint ibi illi qui adhuc idola aut adorant, aut quærent; noli tu plebs Dei, noli plebs Christi, noli corpus illius capitis. Attende vinculum pacis tuæ, attende promissum vitæ tuæ. Quid enim tibi prodest, quia exigis injurias quas pertulisti? Ultio te reficit? Ergo de malo alieno gaudebis? Passus es malum, ignosce; ne duo¹ sitis. « Et non defecit de plateis ejus usura et dolus. »

XV. Ideo ergo tu quærebas solitudinem et pennas, ideo murmuras, hæc ferre non potes, contradictionem et iniquitatem civitatis hujus. Requiesce in his qui tecum intus sunt, et noli quærere solitudinem. Audi et de ipsis quid dicat: « Quoniam si inimicus exprobrasset mihi². » Et quidem superius conturbatus erat in exercitatione sua a voce inimici et a tribulatione peccatoris, forte in illa civitate positus, superba illa erigente turrem, quæ submersa est, ut dividerentur eorum linguæ³: attende intus quid gemat propter pericula a falsis fratribus. « Quoniam » si inimicus exprobrasset mihi, sustinuissem utique: et » si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset⁴, » id est, per superbiam mihi insultasset, magnificaret se super me, minaretur mihi quidquid posset: « Absconderem me utique ab eo. » Ab illo qui foris est, ubi te absconderes? Inter illos qui intus sunt. Nunc autem vide, si non nihil aliud restat, nisi ut solitudinem quæras. « Tu

¹ Subaud. mali. — ² Psal. LIV, 13. — ³ Gen. XI, 4. — ⁴ Psal. LIV, 13.

» vero, inquit, homo unanims, dux meus et notus meus¹. » Forte aliquando bonum consilium dedisti, forte aliquando præcessisti me, et salubre aliquid monuisti : in Ecclesia Dei simul fuimus. « Tu vero homo unanims, dux meus » et notus meus : qui simul mecum dulces capiebas cibi². » Qui sunt dulces cibi? Non omnes qui adsunt noverunt : sed non amaricent qui noverunt, ut possint illis qui adhuc non noverunt dicere : « Gustate, et videte, » quoniam dulcis est Dominus³. « Qui simul mecum dulces capiebas cibos. In domo Dei ambulavimus cum consensu. » Unde ergo dissensio? Qui intus erat, foris factus est. Ambulavit mecum in domo Dei cum consensu : aliam domum erexit contra domum Dei. Quare illa relicta est, ubi ambulavimus cum consensu? quare illa deserta est, ubi dulces simul capiebamus cibos?

XVI. « Veniat mors super eos, et descendant ad infernum viventes⁴. » Quomodo replicavit et recolare nos fecit primum illud schismatis initium, quando in illo primo populo Judæorum quidam superbi se separaverunt, et extra sacrificare voluerunt? Nova mors super eos venit: aperuit se terra, et vivos absorbit⁵. « Veniat, inquit, » mors super eos, et descendant ad infernum viventes⁶. » Quid est, « Viventes? » Scientes quia pereunt, et tamen pereuntes. Audi viventes perire et absorberi hiati terræ, id est, devoratione terrenarum cupiditatum absorberi. Dicis homini: Quid pateris, frater? Fratres sumus, unum Deum invocamus, in unum Christum credimus, unum Evangelium audimus, unum Psalmum cantamus, unum Amen respondemus, unum Alleluia resonamus, unum Pascha celebramus: quid tu foris es et ego intus sum? Plerumque angustatus et considerans quam vera dicantur:

¹ Psal. LIV, 14. — ² Ibid. 15. — ³ Id. XXXIII, 9. — ⁴ In Donatistas. — ⁵ Psal. LIV, 16. — ⁶ Num. XVI, 1-33.

Reddat, ait, Deus majoribus nostris. Ergo vivus perit. Deinde addis et mones: Saltem solum sit malum segregationis, cur adjungis et rebaptizationis? Agnosce in me quod habes; et si tu me odisti, Christo in me parce. Et hoc eis malum plerumque et maxime displicet: Vere, inquit, male fit, utinam posset non fieri! sed quid facimus de statutis majorum nostrorum? « Descendant ad infernum viventes. » Si mortuus descenderes, quid ageres ignorares: cum vero scis malum esse quod facis, et tamen facis, nonne vivus descendis ad inferos? Et quare maxime ipsos duces terræ hiatus absorbit vivos, populum autem illis consentientem e cælo irruens ignis absumpsit? Propterea hanc pœnam commemorans Psalmus iste, a populo cœpit, et ad duces conclusit. « Veniat mors super eos, » propter illos dixit, super quos venit ignis de cælo: et statim adjunxit: « Descendant ad infernum viventes, propter duces » quos terræ hiatus absorbit. Nam quomodo descenderent » ad infernum viventes, de quibus dixerat: « Veniat mors » super eos? » Si jam super eos mors venerat, quomodo vivi ad inferos descendebant? Ergo a minoribus cœpit, ad majores conclusit. « Veniat mors super eos, » qui consenserunt, et consecuti sunt. Quid illi duces et principes? « Descendant » ad infernum viventes: » quia ipsi Scripturas tractant, et noverunt bene quotidie legendo quomodo Ecclesia catholica per totum orbem terrarum ita diffusa est, ut omnino contradictio omnis vacet, nec inveniri possit aliquod testimonium pro schismate eorum, noverunt bene; ideo ad inferos viventes descendunt, quia malum quod faciunt, malum esse noverunt. Illos autem divinæ iracundiæ ignis absumpsit. Studio enim contentionis accensi, a ducibus suis malis recedere noluerunt. Venit super ignem ignis, super ardorem dissensionis ardor consumptionis. « Veniat mors

¹ Num. XVI, 47.

» super illos, et descendant ad infernum viventes. Quoniam nequitia in hospitibus eorum, in medio eorum. In hospitibus, » ubi peregrinantur et transeunt. Non enim hic semper futuri sunt: et tamen pro animositate temporali sic pugnant. « In hospitibus ergo eorum iniquitas, in medio eorum iniquitas: » nullum tam medium eorum quam cor eorum.

XVII. « Ego ad Dominum exclamavi¹. » Corpus Christi et unitas Christi in angore, in tædio, in molestia, in conturbatione exercitationis suæ; ille unus homo, in uno corpore posita unitas, cum tæderet animam ejus exclamans a finibus terræ: « A finibus terræ ad te clamavi, inquit, » cum angeretur cor meum². » Ipse unus, sed unitas unus: et ipse unus, non in uno loco unus, sed a finibus terræ clamat unus. Quomodo a finibus terræ clamaret unus, nisi in multis esset unus? « Ego ad Dominum exclamavi. » Recte. Tu exclama ad Dominum, noli ad Donatum: ne tibi sit pro Domino dominus, qui sub Domino noluit esse conservus. « Ego ad Dominum exclamavi: et Dominus exaudivit me. »

XVIII. « Vespere, et mane, et meridie, enarrabo, et annuntiabo, et exaudiet vocem meam³. » Evangeliza tu, noli tacere tu quod accepisti, « Vespere, » de præteritis; « Mane, » de futuris; « Meridie, » de sempiternis. Ideo ad id quod ait, « Vespere, » pertinet quod enarrat: ad id quod ait, « Mane, » pertinet quod annuntiat: ad id quod ait, « Meridie, » pertinet quod exauditur vox ejus. Finis enim in meridie est, sed unde non declinatur in occasum. In meridie enim lux excelsa est, splendor sapientiæ, fervor dilectionis. « Vespere, et mane, et meridie. » Vespere Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione: enarro vespere patientiam morientis, an-

¹ Psal. LIV, 17. — ² Id. LX, 3. — ³ Id. LIV, 18.

nuntio mane vitam resurgentis, orabo ut exaudiat meridie sedens ad dexteram Patris: exaudiet vocem meam qui interpellat pro nobis⁴. Quanta hujus securitas? quanta consolatio, quanta refectio a pusillanimitate et tempestate, contra malos, contra iniquos et foris et intus; et in his qui foris sunt, cum fuissent intus!

XIX. Itaque, fratres mei, quos in ipsa congregatione parietum horum videtis turbulentos, superbos, sua quærentes, elatos, non habentes zelum Dei castum, sanum, quietum, sed multum sibi tribuentes, ad dissensionem paratos, sed occasionem non inveniētes, ipsa est palea dominicæ areæ². Hinc illos paucos superbiæ ventus excussit: tota palea non volabit, nisi cum ille in ultimo ventilabit. Sed nos quid, nisi cum isto cantemus, cum isto oremus, cum isto plangamus et dicamus securi: « Redimet in pace animam meam³. » Contra illos qui non amant pacem: « In pace redimet animam meam. Quia » cum his qui oderunt pacem, eram pacificus⁴. Redimet in pace animam meam, ab his qui appropinquant mihi. » Nam ab illis qui longe sunt a me, facilis causa est; non me tam cito fallit qui dicit: Veni, idolum adora: multum a me longe est. Christianus es? Christianus, inquit. Ex propinquo adversatur, prope est. « Redimet in pace animam meam, ab his qui appropinquant mihi: quoniam in multis erant mecum. » Quare dixi, « Appropinquant mihi? » Quia « In multis erant mecum. » In hoc versu duo sententiæ occurrunt. « In multis erant mecum: » Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum: Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum: festa Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum: Paschæ sollemnitate frequentabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum: in schismate non mecum, in hæresi non

¹ Rom. VII, 34. — ² Matth. III, 12. — ³ Psal. LIV, 19. — ⁴ Id. CXIX, 7.